

Nasi południowi sąsiedzi znaleźli patent na reformę systemu emerytalnego. Utworzyli filar kapitałowy w czasie, gdy w większości krajów Europy Środkowej następuje od niego odwrót. Wprowadzili także dwie reformy podwyższające ustawowy minimalny wiek emerytalny. Pierwsza z nich (z 1994 r.) polega na podwyższeniu i zrównaniu wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn na poziomie 67 lat; druga (z 2011 r.), na umiarkowanym (2 miesiące rocznie) dalszym podwyższaniu wieku emerytalnego... bez określenia jego górnego poziomu.

• Opis przypadku

Podwyższanie ustawowego minimalnego wieku emerytalnego rozpoczęto w Czechach w 1995 r. Dla mężczyzn urodzonych do 1936 r. ustawowy minimalny wiek emerytalny wynosił 60 lat, zaś dla kobiet – w zależności od liczby dzieci od 57 (dla kobiet bezdzietnych) do nawet 53 lat (dla kobiet, które urodziły 5 lub więcej dzieci). Od 1995 r. wiek emerytalny mężczyzn wzrasta o 2 miesiące rocznie, zaś kobiet - w zależności od roku urodzenia i liczby urodzonych dzieci – od 2 do 6 miesięcy.

W tekście ustawy z 2011 r. znajdujemy następujący zapis: „Dla ubezpieczonych urodzonych po 1977 r. (przechodzących na emeryturę w 2044 r. w wieku 67 lat – przyp. M.G.), wiek emerytalny określony w wieku 67 lat będzie podwyższany o liczbę miesięcy kalendarzowych odpowiadającą dwukrotnej różnicy pomiędzy rokiem urodzenia ubezpieczonego a rokiem 1977.” **Oznacza to, że osoba urodzona w 1978 r. będzie pracowała o 2 miesiące dłużej, czyli 67 lat i 2 miesiące, zaś osoba urodzona w 2012 r. będzie pracowała o $(2012-1977) \times 2$ miesiące = 70 miesięcy (5 lat i 10 miesięcy) dłużej, zatem przejdzie na emeryturę w wieku 72 lat i 10 miesięcy.** Interesujące jest również to, że ustawa ta została odrzucona przez izbę wyższą czeskiego parlamentu, a po ponownym rozpatrzeniu jej przez izbę niższą, *veto* to zostało odrzucone.

• Ocena eksperta FOR

W ciągu najbliższych pięćdziesięciu lat sytuacja demograficzna Czech ulegnie pogorszeniu, jednak jej skala nie będzie aż tak duża jak w Polsce czy na Łotwie [szerzej na ten temat zobacz: Guzikowski (2012)]. Współczynnik obciążenia demograficznego wzrośnie z 22 do 55%, co oznacza, że na jednego emeryta przypada ok. 5 osób w 2010 r. i tylko 2 osoby w 2060 r. Jeśli zaś brać pod uwagę liczbę osób pracujących finansujących konsumpcję jednego emeryta (czego miarą jest współczynnik obciążenia ekonomicznego), w Polsce wzrośnie on z 31% (2010) do 99% (2060), zaś w Czechach „jedynie” z 32% do 74%. Co to oznacza? W Polsce na konsumpcję jednego emeryta pracują w 2010 r. 3 osoby, podobnie jak w Czechach, podczas gdy w 2060 r. w Czechach – nieznacznie powyżej jednej osoby, a w Polsce – dokładnie 1 osoba. W 2010 r. społeczeństwa polskie i czeskie startują zatem ze zbliżonego poziomu „starości demograficznej”, ale 50 lat później to społeczeństwo polskie będzie „stare” demograficznie.

Pierwsze zmiany w ustawowym wieku emerytalnym w Czechosłowacji datowane są na 1956 r., kiedy to obniżono wiek emerytalny mężczyzn z 65 do 60 lat, zaś kobiet z 60 do 55 lat. W 1964 r. wprowadzono z kolei różni-

cowanie wieku emerytalnego dla kobiet w zależności od liczby urodzonych przez nie dzieci (53-57 lat; niższy wiek dla większej liczby dzieci, najwyższy dla kobiet bezdzietnych). Gdyby próbować utrzymać *status quo*, szybko okazałoby się, że typowy dla krajów socjalistycznych, hojny system emerytalny wobec postępującego starzenia demograficznego jest niewypłacalny. Współdziałałyby tutaj dwa czynniki: [1] bardzo niski wiek emerytalny kobiet i ich relatywnie wyższa (w porównaniu do mężczyzn) oczekiwana długość trwania życia w momencie urodzin i w wieku 65 lat oraz [2] niekorzystne projekcje demograficzne dla społeczeństwa Czechosłowacji (malejący współczynniki płodności i liczebny wzrost populacji osób w wieku poprodukcyjnym w relacji do populacji osób w wieku produkcyjnym).

Dostrzegając ten problem, po rozpadzie Czechosłowacji zarówno Czechy jak i Słowacja wprowadziły reformy systemu emerytalnego. Czesi zdecydowali się na nie wcześniej, ponieważ już w 1994 r. (rok po rozpadzie), przyjęli ustawę, na mocy której od 1995 r. rozpoczęto podwyższanie wieku emerytalnego dla mężczyzn (o 2 miesiące rocznie) i kobiet (2-4 miesiące rocznie). Aktualnie ustawowy minimalny wiek emerytalny w Czechach wynosi 62 lata i 4 miesiące dla mężczyzn, a dla kobiet odpowiednio: 60 lat i 8 miesięcy (kobiety bezdzietne), 59 lat i 4 miesiące (kobiety z jednym dzieckiem), 58 lat (kobiety z dwójką dzieci), 56 lat i 8 miesięcy (kobiety z trójką lub czworgiem dzieci) i 55 lat i 4 miesiące (kobiety z pięciorgiem lub więcej dzieci). Wiek emerytalny mężczyzn podwyższany jest w tempie 2 miesięcy rocznie, zaś kobiet od 2 (kobiety z największą liczbą dzieci) do 4 miesięcy rocznie (kobiety bezdzietne) [w przyszłości zaś (ale jedynie dla roczników urodzonych w latach 1960-75) – dla kobiet z 5 lub więcej urodzonych dzieci – od 2 do 6 miesięcy rocznie]. Proces podwyższania i zrównania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn dla poziomu 67 lat ma się zakończyć w 2044 r.

Żaden kolejny gabinet od momentu wprowadzenia tej cennej reformy z 1994 r. nie podjął się jej psucia. Co więcej, konserwatywno-liberalny rząd Petra Nečasa przeprowadził przez parlament w 2011 r. kolejną reformę podwyższającą wiek emerytalny po 2044 r. dla obu płci w tempie 2 miesięcy rocznie, bez wyznaczenia górnego poziomu.

Czesi wprowadzając reformy w 1995 r. i siedemnaście lat później (2011 r.) mające za przedmiot podwyższanie wieku emerytalnego antycypują skutki starzenia demograficznego społeczeństwa. Warto by Polska podążyła tą drogą i już teraz rozpoczęła się debata o dalszych zmianach w systemie emerytalnym (w tym: podniesieniu w przyszłości ustawowego minimalnego wieku emerytalnego powyżej 67 lat).

Bibliografia:

Guzikowski, M. (2012), *Dlaczego musimy podwyższyć ustawowy wiek emerytalny?*, Analiza FOR 6/2012.

Komisja Europejska (2011), *The 2012 Ageing Report: Underlying Assumptions and Methodologies*, European Economy 4/2011.

Komisja Europejska (2012), *White Paper: An Agenda for Adequate, Safe and Sustainable Pensions*.

Kontakt do eksperta

Mateusz Guzikowski

e-mail: mateusz.guzikowski@for.org.pl

Forum Obywatelskiego Rozwoju

Al. J. Ch. Szucha 2/4 lok. 20, 00-582 Warszawa

tel. +48 22 628 85 11, fax +48 22 213 37 85

e-mail: info@for.org.pl

www.for.org.pl